

XX

ET STED VI BYGGER PÅ

AF DIREKTØR
HANS EDVARD NØRREGÅRD-NIELSEN
NY CARLSBERGFONDET

Da maleren Harald Giersing døde, sad hans unge kone, Besse, med armene om ham, medens hun igen og igen sang "Tingelingelater, tinsoldater". Han var ikke gammel, og døden kom som et overgreb mod den unge erobrere, der netop var nået derhen, hvor hans kunst skulle til at begynde. Blymatroser, bom, bom, bom!

Døden har vi naturligvis kendt som børn, hvor man på linje med en videnskabsmand turde begrave øjnene i mad-dikernes grådige higen i begge ender, medens konfrontationen siden bliver et spørgsmål om den sidste nattevagt og det at sige verden ret farvel. Døden kommer som alle andre udeståender, når man har allermindst lyst til at vedgå dem, og den er som en af de planker, der fra lyset når så langt ud i mørket, at man ikke rigtigt kan se enden. Derfor griber man med alle sine instinkter tilbage mod lyset og livet på samme måde, som man lettet lusker tilbage i den varme seng på en af de morgener, hvor man er kommet for tidligt op.

Tidligere døde man som regel derhjemme, hvor der de fleste steder nærmest stod en seng og ventede med aftryk af den, der havde ligget der før. Thøger Larsen har i sit store digt om bonden "Jens Højby", og Johannes V. Jensen har i sin Himmerlandshistorie "Tre og Tredive Aar" leveret hver sin hudløse fremstilling af den endeløse afventen: "Han fingrerede med Kvasten i Sengebaandet, de røde og blaa Traade var ordnede omhyggeligt".

Døden kommer uventet som noget uomgængeligt, og Johannes V. Jensen viser i sin historie hele karakteren med nogle få ord, hvori Kirsten Smed sidder sammen med sin voksne og dødsmærkede søn, Lars, foran huset en sommeraften:

"Ja, lad os saa gaa ind, Mor! sagde han, og hans Stemme var Mild som i gamle Dage, endnu mildere og blødere.

Siger du det! udbrød Kirsten stille og brast i Graad.

De fulgtes ad ind, i Døren standsede Lars og saa op – langs Tagskægget sad endnu alle de Ting, (som hans far) Anders Smed havde stukket derop, for at de ikke skulle forkømmes. Moder og Søn var i Tavshed enige, han lagde sig i Alkove-sengen, og hun gik til Ro i den anden Stue.

Lars blev liggende om Morgen. Han blev liggende der halvandet Aar, inden han døde."

Det er ikke videre ordrigt, men båret af den lutrede almueviden om det uundgæelige og de nødvendige forholdsregler.

Siden er det på alle måder blevet anderledes. I takt med den voksende mistillid til et begreb som det evige liv er døden blevet skubbet ud af de flestes bevidsthed, og der er

ikke længere plads til den i de nære omgivelser. Lad det bare være en sandhed med mange modifikationer, ellers var det ikke nogen sandhed, men uanset tro og forhåbninger, så ved vi jo, at vi skal derned! Selv Thøger Larsen turde ikke skrive en af sine eviggrønne hymner til livet uden at erindre om mørket bagved: ”Ned, ned, ned/ til dåb i glemsel og evighed”. Men uanset beredtheden venter gysset ved det kolde og ukendte, og det er ikke blevet mindre af, at tidens hast og mængden af behandlinger i forbindelse med dødens komme har forenet sig om at gøre det mere og mere vanskeligt at dø derhjemme. Derfor er der i de senere år opstået en række hospicer, der landet over tilbyder døende mennesker et sidste være-sted, og Ny Carlsbergfondet har efter evne engageret sig i bestræbelserne på at omgive den sidste tid i fremmede omgivelser med en mulighed for nogle stimulerende eller bare smukke oplevelser. Det vil sige, at man i stedet for at fortie døden og dens væsen prøver på at lægge den ind i nogle indholdsrige rammer, der skulle kunne befordre det at sige verden ret farvel.

Det er en bestræbelse, der kun kan bygge på et håb om dens betydning, for måske bliver alt i den situation så flintrende ligegyldigt, eller det skaber en dump vrede mod alt det, der skal leve videre. Man risikerer altså at bidrage med en slags forurening, når sindet et begyndt at vende sig mod den store stilhed, men samtidig ved enhver, hvordan en buket tulipaners sprødhed eller nogle påskeliljers gule knald i trompeten kan fylde et helt sygeværrelse med noget ordløst opmuntrende eller forsonende.

Hospicet Anker Fjord
ligger ved bredden af
Ringkøbing Fjord.
Foto: Janne Klerk.

Jeg ved det ikke, men vi er i et område, hvor håbet ikke beskæmmer nogen, og der skal derfor her præsenteres nogle eksempler, der stadig delvis er undervejs. Arbejdet er beslægtet med det, vi har indledt på et par udvalgte hospitaler; jeg husker med glæde på flere bidrag til bl.a. Rigshospitalet og Bispebjerg, og det undrer mig, at de som eksempler ikke har udløst bevillinger til nogle af de steder, hvor et sygehus tager imod uden formildende omstændigheder.

Begyndelsen har været tøvende og delvis betinget af de midler, der på det givne tidspunkt var til rådighed. Således greb vi i forbindelse med Hospice Sjælland i Roskilde til en slags genbrug af Janne Klerks intense og livfulde romerske fotografier fra udstillingen ”Dengang i Italien”, der blev vist på Statens Museum for Kunst i forbindelse med H.C. Andersen-året. Det var ikke mindst disse forstørrede fotografier, der var med til at gøre udstillingen til et tilløbsstykke, for de har taget slet ikke så lidt af den romerske aura med sig hjem. Åh jo, sådan var livet dernede mellem de gyldne huse på en vægtløs dag, hvor hele verden lå åben, og man helt turde hengive sig til glæden ved at gå her, medens man går her. Den gode gud har kun lovet os en overlevelse i vort ansigts sved, og så har der gang på gang desuden været en glæde uden mål. ”Din evighed, du har den haft”, siger Johannes V. Jensen, og evner man ansigt til ansigt med døden ikke at se frem, hører billederne fra Rom med i summen af glæde ved at se tilbage. Byen har ligesom selve livet været noget til låns, ”verweile doch, du bist so schön”, men dybest set eksisterer det smukke ikke i virkeligheden, men inde i vores egen evne til at være parat til at se det.

Hospicet er lagt i den bebyggelse, der efterhånden er opstået omkring Roskilde Universitetscenter, livet rører på sig udenfor, og fra et stort hvilerum er der udsigt over et stykke svindende Sjælland med lidt spredt bebyggelse og nogle marker, der fastholder årstidernes gang. Et træ knoppes og fælder løvet i en langsom, men usvigelig sikker proces, og sådan er det jo!

Et rum var oprindeligt tiltænkt en større loftsudsmykning uden for fondets regi, andre elementer er også med mere eller mindre sikker hånd tilføjet af andre, og derfor måtte vi i første omgang opgive at gå videre med mere end nogle glasfugle af den færøske kunstner Tróndur Patursson. Det er ikke, fordi vi i Fondet insisterer på en dominans; vi kommer blot med en vis viden udefra, men naturligvis uden et øjeblik at betvivle, at andre også vil kunne skabe en tilfredsstillende helhed eller tilføje en større hjertelighed, men erfaringen viser, at to halvdele ikke altid bliver en helhed.

Det samme gælder på en anden måde hospicet Arresødal ved Frederiksværk, hvor vi blev involveret på et så sent tidspunkt, at der mest kan tales om et bidrag til den almindelige indsamling af kunstværker. Det skulle i ugerne op mod åbningen gå hurtigt, og derfor greb vi bl.a. ud efter nogle lysende smukke monotypier af Maja Lisa Engelhardt, der tidligere havde haft et langt liv i Videnskabernes Selskab, hvor de hang med en tyngde, som man bliver ved med at huske længe efter andre værker har overtaget deres plads.

Henning Damgaard-Sørensen er repræsenteret med tre af sine nyeste relieffer, der kombinerer det stringente med lidt af østens pragt, og der er endvidere værker af Ian McKeever, Jan Sivertsen og Janne Klerk.

Det nye hospice ved hospitalet i Esbjerg er som de øvrige ikke mindst baseret på, at så mange frivillige har spændt sig for vognen for overalt at udvide og berige det, som man fra offentlig side har kunnet bidrage med. Det er altid glædeligt at møde den ildhu og omsorg, der ligger bagved. Den prøver aldrig på at pynte på dødens nærhed eller på at bortforklare den, men på i den sidste tid at være nærværende med noget andet end det nydelige, der er som lys uden varme eller nogle veldrejede ord uden indhold.

Ejgil Westergaard bor oppe på en bakke, der ligger med et vidunderligt løft over Limfjorden og alle de tilgrænsende egne ind mod Lemvig. Pænere og mere storslået kan der ikke være i Danmark, og det fremgår, når man husker, at egnen her skabte Thøger Larsen, hvis Underbjerg ligger lidt ude til højre og erin-

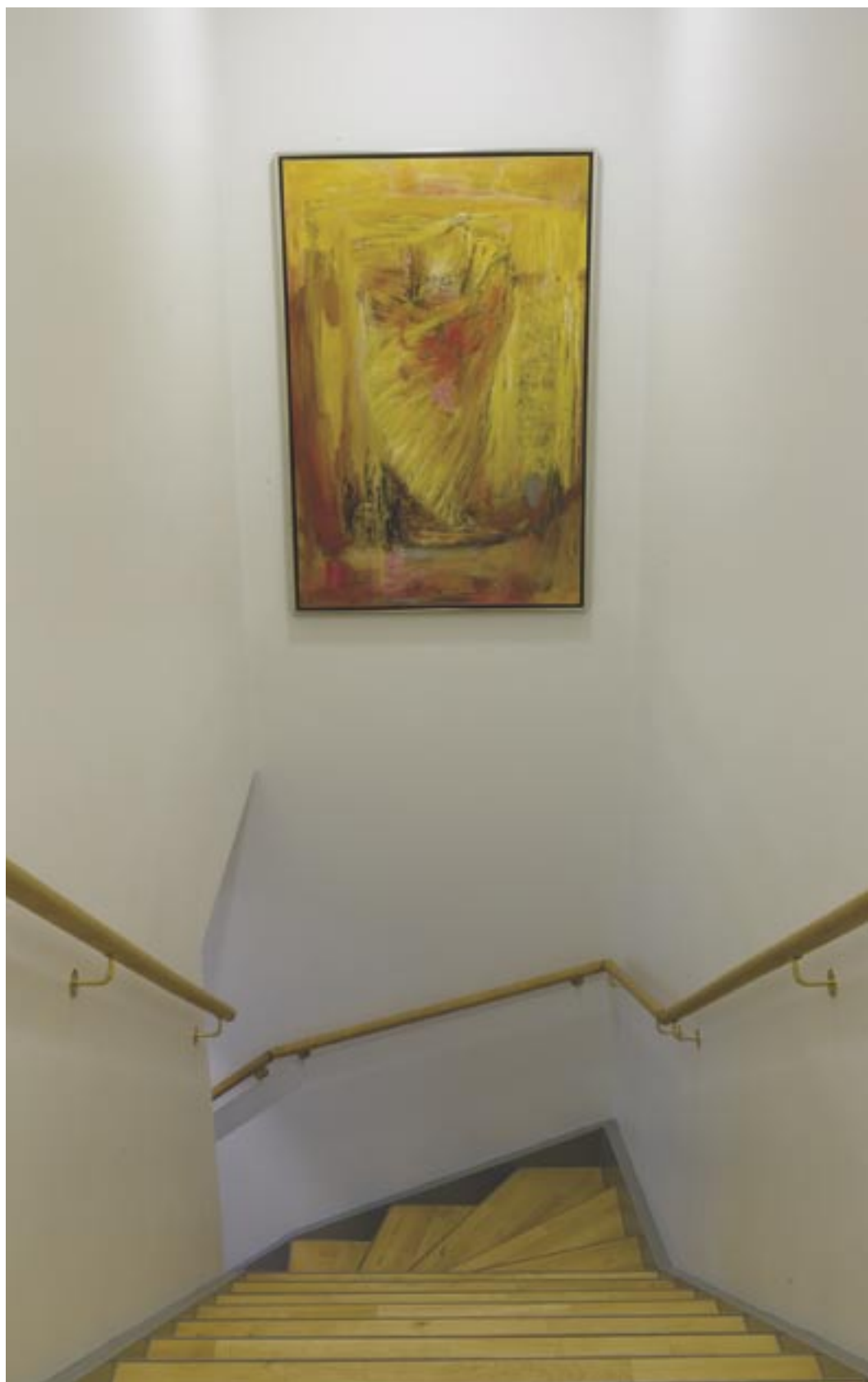
drer om digte som: ”Ved vinduet sad jeg en dag i vår/ og så på min moders falmede hår”. Eller som nævnt det store digt om bonden Jens Højby, der ligger for tur i kammeret, hvor hans moder døde før ham. Man kan ikke komme nærmere hospicets væsen end i dette digts langsomme bevægelse gennem sommerdagen, indtil aftenen kommer:

Den røde måne så nabo-nær
Nu ses for vinduet stige,
Den arrede sten i sit stille skær,
De dødes rejsende rige.

Westergaard kommer af den slægt, som engang tvang den jysk granit til andet og mere end det dekorative. Der ligger et væsen gemt inde i klumpen, undertiden så han bare behøver at give overfladen et par understregende tilføjelser, medens han andre gange må længere ind og lidt om bagved. De to skulpturer, han har udført som med henblik på Hospice Sydvestjylland, viser dels en lukket og dels en åben musling, men hvor man i den sidste ville vente en perle, har han som et symbol på al fødsel anbragt et spædbarn. Den lille levende form er der til fri tolkning for enhver, men måske fastholder den mere end noget andet selve livets mirakel.

Fotografen Janne Klerk har udført en række fotografier til Hospice Sjælland i Roskilde. Her er det kirken i Ariccia.
Foto: Janne Klerk.

Dele af
Maja Lisa
Engelhardts
Silva indgår i
udsmykningen af
Arresødal.
Foto:
Janne Klerk.

Sonia Brandes har til stedet udført nogle papirklip over et tema som de fire årstider, som Per Sten Hebsgaard har kopieret i glas. Denne del af udsmykningen er bekostet af de mange bidrag, der fra forskellige sider er blevet indsamlet til hospicet, og de to kunstneriske halvdele bliver trods deres forskellighed til en kvalificeret og tankevækkende helhed.

Det er karakteristisk for hospicerne, at de er opstået på lokalt initiativ og med så betydelige tilskud fra lokalområdet, at stedet ikke bare har sine rødder, men også sin naturlige gerning her. Det gælder ikke mindst Anker Fjord Hospice ved Hvide Sande, der blev hjulpet gevaldigt på vej af Ib Melgaard, som selv var syg, medens byggeriet stod på, og døde, før det blev afsluttet. Hans bidrag var på alle måder med til at løfte stedet, der er opført af det lokale arkitektfirma Bay-Jørgensen.

Hospicet rummer 12 lejligheder på 60 kvadratmeter, som alle har en terrasse med udsigt over Ringkøbing Fjord. Lejlighedernes størrelse skyldes bl.a., at de også rummer hver sit gæsteværelse, så pårørende let kan overnatte der. Det hedder om stedet bl.a.: ”Anker Fjord Hospice kan bruges af patienter med en uhelbredelig sygdom, hvor den helbredende behandling er afsluttet. Den fremtidige pleje og behandling vil være af lindrende (palliativ) karakter.”

Hospicet ligger måske 500 meter fra Ringkøbing Fjord og med en smuk og rigt afvekslende fjordeng foran. Her er der en guds velsignelse af fugle, stærene har godt begyndt, før svalerne slutter sig til, og det sker, at der står en kærhøg stille i luften ovenover. Bagved ligger Vesterhavet med klitterne som en del af udsigten, og det er for mange af patienterne den natur, som de er vokset op i.

Man kunne derfor springe kunst over i sammenhængen, men når vi har valgt at gå så relativt massivt ind i helheden, skyldes det også, at hospicet modtager besøg og gerne, som det allerede i udstrakt grad praktiseres, af grupper, der bringer et pust af livet udenfor med sig.

Hospicet har fungeret siden 2006, nogle af Ny Carlsbergfondets gaver er allerede på plads, medens andre endnu er under arbejde. Blandt det afsluttede skal der især peges på Carl-Henning Pedersens store bronzeskulptur ”Havets vogter”, der er blevet placeret ved bygningens vestgavl og således i kontakt med havet bagved. I forbindelse med færdiggørelsen af udsmykningen vil Tróndur Patursson skabe en skærmvæg bagved, som yder skulpturen større retfærdighed end nu murstensvæggen. Man kan betragte det som en meningsfuld tilfældighed, men Carl-Henning Pedersen hentede en væsentlig del af sin inspiration ved Bovbjerg, hvor han havde Vesterhavet udstrakt foran sine vinduer. Det har resulteret i, at Ny Carlsbergfondet har skænket et stort maleri af kunstneren til Lemvig Gymnasium, ligesom vi i et økonomisk fællesskab med Lemvig har opstillet kunstnerens monumentale skulptur ”Solrytteren” udenfor gymnasiet. Set i et større perspektiv peger disse kunstværker på langs af det gamle Ribe Stift ned mod Ribe, hvor Carl-Henning Pedersen med sin storstilede udsmykning af domkirken har skabt et af sine hovedværker. En smule udenfor den her skitserede akse finder man i Herning den for nyligt afdøde kunstners livsværk samlet i så store mængder, at der fremover vil være baggrund for flere udstillinger, der viser spændvidden i hans kunst og dermed hans måske lidt underkendte betydning i det abstrakte gennembrud.

Inde i hospicet er der i de to store opholdsrum i henholdsvis stueplan og på første sal en række værker af Tróndur Patursson, der i skrivende stund arbejder med et lille springvand eller en fontæne, der nok skal ses, men desuden vil tilføre miljøet den lille fine lyd af faldende vand. Væveren Puk Lippmann har desuden indvilget i til stedet at væve et stort tæppe, der henter nogle af naturindtrykkene ind i det store forsamlingsrum, hvor beboerne og gæsterne gang på gang samles om flyglet for at synge af stedets lille hjertelige sangbog.

Så langt, jeg tør også sige så godt, opstod der et ønske om at føje en række glasmalerier af Carl-Henning Pedersen til udsmykningen. Billederne, der oprindeligt blev udstillet under titlen ”Øjne i natten”, har længe tilhørt Ny Carlsbergfondet, men ventede på den rette placering i en lille bygning, der kunne samle

Ejgil Westergaards udsmykning
til hospicet i Esbjerg.
Foto: Janne Klerk.

MODSTÅENDE SIDE:

Tróndur Paturssons glasfugle
indgår i den endnu ikke afsluttede
udsmykning af Anker Fjord
Hospice. Foto: Janne Klerk.

og koncentrere dem. Det viste sig på Anker Fjord muligt ved, at man tilføjede de to spidser nederst i ankerformen, og dette arbejde er på baggrund af en stor lokal offervilje ved at blive realiseret.

Der bliver tale om to rum på hen ved 80 kvadratmeter, som er forbundet med hovedbygningen, og i den ene anbringes glasmalerierne, så der bliver tale om et lille koncentreret meditationsrum, hvor man på engang kan være alene med sig selv og samtidig have noget at begrave øjnene og dermed tankerne i. Vi tror, det bliver et lille hjertekammer i det stort formede kompleks, der først og fremmest vil være til glæde for hospicets brugere, men som også vil udvikle sig til sammen med den øvrige udsmykning at blive et kraftcenter på egnen, der ikke i forvejen kan fremvise meget kunst.

For symmetriens og fuldstændighedens skyld skal det tilføjes, at der i den anden ankerspids vil blive anlagt en vinterhave, hvor patienterne både kan følge planternes vækst og hente urter som persille og purløg til maden.

Meningen er i hvert fald god nok!

